

Pensioenen in een diepe dip

De crisis en de pensioenen

Het gaat niet goed met onze pensioenen. Al een tijdje niet. Toch was er de afgelopen maanden de hoop dat een en ander met een sisser af zou lopen. Maar – helaas – lijkt dat niet het geval. Reden voor de CNV BedrijvenBond de gebeurtenissen in pensioenland voor u op een rijtje te zetten.

Algemeen

Pensioenfondsen ontvangen premies van werkgevers en werknemers en bouwen daarmee pensioen voor de werknemers op. Zij doen dat door de premies te beleggen. Dat kan op verschillende manieren. De meest bekende zijn beleggen in aandelen, obligaties en vastgoed. In het algemeen geldt: zonder risico geen rendement. Het is de kunst om zo te beleggen dat rendement en risico elkaar in evenwicht houden. Een fonds dat veel jonge deelnemers kent, kan meer risico nemen dan een fonds met veel oudere deelnemers. Dat laatste fonds moet al op korte termijn tot uitkering over kunnen gaan en heeft dus weinig tijd om een periode van minder rendement goed te maken.

Op de balans van een pensioenfonds staan dan ook aan de debetzijde ('links') de bezittingen in de vorm van belegd vermogen en liquide middelen en aan de creditzijde ('rechts') de verplichtingen en reserves. Die verplichtingen bestaan uit de pensioenuitkeringen die tussen vandaag en de verre toekomst dienen te worden gedaan. Omdat een uitkering in – zeg – 2020 van € 100,- nog 12 jaar heeft om te renderen, hoeft op dit moment nog geen € 100,- aan bezittingen aanwezig te zijn. Er kan worden volstaan met een lager bedrag. De reserves is het bedrag dat overblijft als bezittingen en verplichtingen van elkaar worden afgetrokken. De bezittingen gedeeld door de verplichtingen levert een dekkingsgraad op. Indien die hoger dan 100% is betekent dit dat er meer aan bezittingen aanwezig is dan er tussen nu en in de toekomst aan uitkeringen dient te worden gedaan. Is deze lager dan 100 dan is er nog genoeg tijd aanwezig om dit te realiseren. Kortom: er zijn reserves aanwezig.

Sinds het invoeren van het Financieel Toetsingskader (FTK), op 1 januari 2007, wordt er gewerkt met een marktrente. Omdat het om verplichtingen op de lange termijn gaat betreft het een lange termijn rente. Verschil met de vroegere situatie is dat verplichtingen kant van de balans van het pensioenfonds nu kan variëren. Bij een hogere rente zijn de verplichtingen lager (het geld rendeert in de toekomst beter, dus hoeft er op dit moment minder te worden aangehouden) en bij een lagere rente zijn de

verplichtingen hoger. De bezittingenkant van de balans was altijd al in beweging door koersschommelingen van aandelen, obligaties en de waarde van vastgoed.

Ingeval de dekkingsgraad onder een bepaald percentage komt (gemiddeld tussen de 120 en 130%) is er sprake van een reservetekort. Dan moet er binnen 3 maanden bij De Nederlandsche Bank (DNB) een lange termijn herstelplan (looptijd 15 jaar) worden ingediend. Ingeval de dekkingsgraad onder de 105% komt is er sprake van een dekkingstekort en moet er binnen 2 maanden bij DNB een korte termijn herstelplan worden ingediend (looptijd 3 jaar).

Wat momenteel speelt is het feit dat er een dubbele beweging omlaag is. De beurskoersen dalen en de lange termijn rente daalt ook. Met als gevolg een dalende dekkingsgraad. Opmerkelijk op dit moment is de extra daling van de lange termijn rente in de afgelopen weken. Dat heeft bovenop de dalende beurskoersen een extra stuwning omlaag van de dekkingsgraad gehad. Met als gevolg dat de helft van de tien grootste pensioenfondsen eind november op een dekkingsgraad van tussen de 85 en 95% zat. Onder de 100% is er onvoldoende vermogen om op de lange termijn alle pensioenverplichtingen na te komen. Overigens is het vermogen van de fondsen nog groot genoeg om de komende jaren pensioenen uit te keren.

Om de verplichtingenkant van de balans niet verder te laten oplopen en daarmee de dekkingsgraad nog verder te verlagen, hebben veel pensioenfondsen in november en december besloten niet te indexeren. Dat heeft tot gevolg dat gepensioneerden vanaf 1 januari 2009 evenveel ontvangen als dit jaar. Hun pensioenen stijgen niet mee met de stijging van de prijzen of de lonen. Ook de deelnemers worden niet geïndexeerd hetgeen betekent dat het pensioenvermogen dat zij inmiddels hebben opgebouwd niet wordt aangepast aan de prijzen of de lonen.

Recente ontwikkelingen

In het najaarsakkoord dat tussen vakbonden en kabinet begin oktober is afgesloten hebben partijen aangegeven een meer trendmatige benadering van pensioenen na te streven en dat in een aanbeveling van de Stichting van de Arbeid (STAR) vorm te geven. In oktober heeft de STAR in een aanbeveling aan de pensioenfondsen aangegeven dat het – gezien de schommelingen van de koersen op de financiële markten die van dag tot dag verschillen - goed zou zijn in de toekomst een meer trendmatig premie- en indexatiebeleid na te streven. Dat wil zeggen dat in de toekomst wordt uitgegaan van een gemiddelde dekkingsgraad (over bijvoorbeeld een jaar) ter bepaling van de premiehoogte en al dan geen indexatie, in plaats van uit te gaan van de dekkingsgraad

op één bepaald moment. Ook is uitstel aangeraden over de besluitvorming over premie en indexatie tot december.

DNB adviseerde pensioenfondsen in dezelfde maand geen overhaaste beslissingen te nemen en de situatie van het eigen fonds eerst goed te analyseren. Op 10 november kondigde DNB een uitstel aan van het indienen van herstelplannen tot uiterlijk 1 april 2009. Dit geldt niet voor alle pensioenfondsen, een aantal pensioenfondsen moet hun herstelplannen indienen voor 1 januari 2009, vanwege hun specifieke positie. Men adviseerde de pensioenfondsen geen overhaaste of draconische maatregelen te nemen die wellicht achteraf onnodig blijken te zijn. DNB sprak de hoop uit dat de beurzen over enkele maanden hopelijk wat tot rust zijn gekomen.

Eénmalige toeslag

Jaap Jongejan voorzitter van de CNV BedrijvenBond gaf op 6 november aan dat het wenselijk zou zijn als pensioenfondsen gepensioneerden ter compensatie van het ontbreken van indexatie een éénmalige toeslag toekennen. De overheid zou zijn steentje kunnen bijdragen door deze toeslag belastingvrij te maken. In de maand november zijn de dekkingsgraden van de fondsen echter nog verder gedaald met als gevolg dat de verwachting is dat veel fondsen - naast de beslissing om niet te indexeren - tevens hebben besloten geen eenmalige uitkering aan gepensioneerden toe te kennen. Ook is er weinig kans dat dit op een later moment in 2009 de stand van zaken zodanig is veranderd dat alsnog een eenmalige uitkering voor gepensioneerden kan worden uitgekeerd. Wij krijgen van gepensioneerden die verzekerde regelingen kennen zonder indexatie de vraag ook voor hen wat te doen. Zij krijgen namelijk elk jaar minder!

Tot slot

In economisch zware tijden zoals we die nu kennen heeft een pensioenfonds de beschikking over een beperkt aantal instrumenten om met een dalende dekkingsgraad om te gaan. Men kan besluiten niet te indexeren, de premie te verhogen, risicovolle beleggingen te verkopen (al dan niet onder druk van DNB) en (in het uiterste geval) de aanspraken van de deelnemers te verminderen (het zogenoemde afstempelen).

Op dit moment heeft het merendeel van de fondsen besloten om de pensioenen niet te indexeren. Dit is een maatregel die deelnemers en gepensioneerden treft. Met als gevolg dat zij beiden de lasten van de krimpende economie dragen. De gepensioneerden door het feit dat zij volgend jaar evenveel pensioen krijgen overgemaakt als dit jaar en de deelnemers door het feit dat hun opgebouwde aanspraken niet meegroeien met prijzen of lonen. Weliswaar kennen fondsen de mogelijkheid om op een later moment (als het

weer goed gaat) een inhaalindexatie toe te passen, maar dat zal de komende tijd nog niet aan de orde zijn. Wel is het zo dat enkele fondsen per 1 januari 2009 de premies hebben verhoogd met gemiddeld 1%. Dit levert voor de betreffende deelnemers naast het feit dat er niet geïndexeerd wordt een extra last op. Afhankelijk van de economische ontwikkelingen sluiten wij voor een aantal pensioenfondsen een premieverhoging per 1 juli 2009 dan wel 1 januari 2010 niet uit.

De CNV BedrijvenBond zal er in de komende periode er echter op toezien dat premies niet onnodig, dan wel buitensporig worden verhoogd. Overigens moeten we ook beseffen dat, dat als aandelenkoersen stijgen en ook de lange termijnrente weer stijgt de dekkingsgraden toenemen. Dat wil niet zeggen dat we dat moment rustig kunnen afwachten. Maar nuanceert de huidige narigheid in pensioenenland enigszins.

Kijk ook eens op:

www.pensioenkijsker.nl

www.dnb.nl